

RUSYA FEDERASYONU'NUN SİYASAL REJİMİNİN ADLANDIRILMASI ÜZERİNE

Yrd. Doç. Dr. Osman Ağır
Kahramanmaraş, Sütçü İmam Üniversitesi,
osmanagir@hotmail.com

Özet

Demokrasinin uygulanabilmesine olanak veren ve günümüzde yaygın olan siyasal sistemler; meclis hükümeti sistemi, parlamenter sistem, başkanlık ve yarı başkanlık sistemi olarak sınıflandırılmaktadır. Sovyetler Birliği'nin tek parti hâkimiyetindeki totaliter rejiminden sonra 1991 yılında bağımsız bir ülke olarak ortaya çıkarak 1993 yılında yeni bir anayasa yapan Rusya Federasyonu'nun kurmuş olduğu rejimin adlandırılması noktasında siyaset bilimciler görüş birliğine varabilmiş değillerdir. Bu sistemi kimileri yarı başkanlık, kimileri başkanlık, kimileri de bu iki sistemin birleşiminden oluşmuş şahsına münhasır bir sistem olarak adlandırmaktadır. Rusya'nın siyasal rejiminin adlandırılmaya çalışıldığı bu makalede, siyasal rejim kavramı ve halk egemenliğine dayalı siyasal rejimler açıklanarak, Rusya Federasyonu'nun yasama, yürütme ve yargı organlarının oluşum ve görevlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Siyasal Rejim, Başkanlık, Yarı Başkanlık,

NAMING THE POLITICAL REGIME OF RUSSIAN FEDERATION

Abstract

Today the common political systems, which enable the implementation of the democracy, are classified as parliamentary governmental system, parliamentary, presidential and semi-presidential system. The political scientists could not come to an agreement to name the regime founded by the Russian Federation that became an independent state in 1991 and established a constitution in 1993 following the dissolution of the totalitarian Soviet Union with one party system. Some political scientists refer it as semi-presidential while others call it as presidential system. However, there are some who suggest that this is a unique system combined of aforesaid two systems. In this article, it is intended to

name the political regime of Russia. The article also explains the political regime concept and political regimes based on popular sovereignty as well as addressing formation and tasks of the legislative, executive and judiciary organs of the Russian Federation.

Keywords: Russian Federation, Political Regime, Presidential Government, Semi-Presidential Government.

معنى تسمية النظام السياسي للاتحاد الروسي

الدكتور المحاضر عثمان أغر
جامعة Sütçü İmam, كهرمان مرش
osmanagir@hotmail.com

الملخص: ان السماح بتطبيق الديمقراطية و الأنظمة السياسية المنتشرة في يومنا: تصنف على الشكل التالي نظام الحكم البرلماني, النظام البرلماني, النظام الرئاسي و النصف الرئاسي. بعد النظام الشمولي للاتحاد السوفيني المهيمن عليه من قبل حزب واحد وفي نقطة تسمية النظام الذي بني باسم الاتحاد السوفيتي والذي حصل على استقلاله في عام 1990 وتم كتابة الدستور الجديد في عام 1993 لم يكن علماء السياسة قادرين على التوصل الى توافق في الآراء. فقد تم تسمية هذا النظام من قبل البعض على أنه نصف رئاسي و البعض رئاسي و آخرون قالوا بأنه مزيج بين هاذين النظامين أي نظام منحصر في شخص. ففي هذه المقالة التي حاولنا تسمية النظام السياسي الروسي فان عند توضيح الأنظمة السياسية القائمة على مفهوم النظم السياسية و السيادة الشعبية نكون قد أعطينا مكان لمهام و تشكل السلطات التشريعية و التنفيذية و القضائية لروسيا الاتحادية.

الكلمات المفتاحية: الاتحاد الروسي, الأنظمة السياسية, الرئاسي, النصف رئاسي.

“Zayıf bir devlet yapısının, despotik bir iktidardan daha çok demokrasi-ye zararı olur

(Putin, Akt: Büyükakıncı, 2004,137).

1. GİRİŞ

Rusya, coğrafyasının olağanüstü büyüklüğü ve asırlar boyu çok fazla değişmeden izlediği siyasetleri nedeniyle dünya kamuoyunu sürekli meşgul etmiş (Onay, 2002: 1), kendine özgü kültürü, toplumsal ve federal yapısı, idari bölünüşü, coğrafi konum avantajları ile dezavantajlarını birlikte taşıyan sıradışı bir ülkedir. Dünyanın en büyük federal devleti, en büyük Ortodoks ve en büyük Slav ülkesi unvanlarını da taşımaktadır (Atasoy, 2011: 19-20). Rusya Federasyonu'nda yaklaşık 143.3 milyon insan yaşamaktadır. Toplam nüfusun % 74' ü kentlerde, % 26' sı ise kırsal alanlarda yaşamaktadır (Demografiçeskiy Ejegodnik Rossii, 2013: 17,33). Rusya, tarihin her döneminde dünya siyasetinde önemli bir ülke olagelmiş olup, bugün de yüzölçümü, coğrafi konumu, doğal kaynakları, savunma sanayisinin gelişmiş olması, nükleer gücü ve BM (Birleşmiş Milletler) Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olması gibi nedenlerle dünyanın en önemli ülkelerinden birisidir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) uzun yıllar dünyanın iki süper gücünden birisi olarak dünya siyasetinde söz sahibi olmuş ve oldukça geniş bir coğrafyada (doğu bloğu) nüfuz sahibi olmuştur. Sovyetler Birliğinin dağılması ile birlikte 15 yeni bağımsız devlet kurulmuştur. Bu devletler daha sonra Bağımsız Devletler Topluluğu'nu oluşturmuşlardır. Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi, yeni dönemde de Rusya Federasyonu bu devletler arasında merkez ülke konumunu büyük oranda sürdürmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte kurulan yeni devletler meşruluklarını sağlayabilmek için demokratik yönetim modellerini ilke olarak benimsemişlerdir. Rusya Federasyonu yeni bir anayasa (1993) yaparak siyasal rejiminin ana hatlarını belirlemiştir. Kimilerine göre yarı başkanlık kimilerine göre ise başkanlık sistemini andıran bu rejim şahsına münhasır birtakım özelliklere sahiptir. Bu yeni rejim çarlık döneminin mutlak monarşisi ve SSCB döneminin totaliter yapısı üzerine oturmuştur.

Otoriter rejimlerden demokrasiye geçiş süreci, yeni kurulan devletler için siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda zorlu süreçlerin yaşanmasına yol açmıştır. Demokrasiye geçişin en temel göstergelerinden birisi hiç kuşkusuz, demokratik kurallara göre oluşan ve işleyen yasama, yürütme ve yargı organlarıdır. Kuvvetler arasındaki ilişkiler bazı ülkelerde anayasalarında belirtildiği şekliyle uygulanamamaktadır. Liderin karizmatik kişiliği kurum ve kuralların önüne geçebilmekte ve kurumların işleyişini etkileyebilmektedir. Rusya Federasyonu'ndaki fiili durum da böyledir.

Bu makalede, siyasal rejim kavramı ve halk egemenliğine dayalı siyasal rejimler açıklanmış, Rusya Federasyonu'nun yasama, yürütme ve yargı organlarının oluşum ve görevlerine yer verilerek siyasal rejimi adlandırılmaya çalışılmıştır.

2. SİYASAL REJİM KAVRAMI VE HALK EGEMENLİĞİNE DAYALI REJİMLER

Birbirleri ile ilişkili olan yapılar siyasal sistemi oluştururlar. Bu yapıların her biri siyasal sistemin bir parçası veya rollerden oluşmuş bir alt sistem olarak ele alınabilirler. Böylece siyasal sistemlerin yapılardan ve onların da çeşitli rollerden oluştuğu kabul edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1984: 34-35). Siyasal rejim kavramı biri geniş biri de dar olmak üzere iki anlam içerir. Geniş anlamıyla siyasal rejim belirli bir sosyal grupta yönetenlerle yönetilenlerin arasındaki ayrımın aldığı biçimdir. Dar anlamıyla ise sadece insan toplumunun özel bir biçimi olan "ulus" un yönetim yapısını belirtir. Duvarger'in deyiimiyle "her siyasal rejim, bir sosyal topluluk içindeki yönetenlerin örgütlenmelerinden ve varlıklarından doğan sorulara verilen cevaplar bütünüdür (Çam, 2002: 517). Kapsayıcı bir kavram olarak ele alındığı zaman siyasal rejim, siyasal kurumların ortaya çıkardığı bir bileşimi, ahenkli bir bütün oluşturmaları halini ifade eder. Böylece siyasal rejimler, iktidarın niteliğini, teşkilatlanmasını, el değiştirmesini ve meşruiyetini belirleyen siyasal kurumlar üzerine

kurulmuştur. Siyasal rejimler, siyasal kurumlar ile tarihi, kültürel, coğrafi, dini, iktisadi gibi faktörlerin bütününe bağlıdır (Hazır, 2004: 132-133).

Siyasal rejimlerin Aristo tarafından yapılan “Monarşi, Aristokrasi ve Demokrasi” biçimindeki üçlü ayırımı uzun çağlar boyu bu konuda hakim olmuştur. Montesquieu bu ayırımı “Cumhuriyet, Monarşi, Despotluk” üçlüsüne sokmuştur. Günümüzde ise siyasal rejim denildiğinde hükümet rejimlerinin incelenmesi anlaşılmaktadır (Çam, 2002: 517). Ege-menliğin biçimsel ve fiili anlamda halka ait olduğu, bu özelliğinden dolayı demokrasinin uygulanabilmesine olanak veren sistemler; meclis hükümeti sistemi, parlamenter sistem, başkanlık ve yarı başkanlık sistemi olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sistemler demokrasinin uygulanmasına aracılık etmekle birlikte demokrasinin garantisi değildirler (Buran, 2009: 75). Bir siyasal sistemin farklı ülkelerdeki uygulamalarının birbir örtüşmesi beklenmemelidir. Bu durumu doğal kabul etmek gerekir; çünkü her ülkenin şahsına münhasır birtakım özellikleri(*) bulunmaktadır.

Meclis hükümeti sistemi, yasama, yürütme ve yargı yetkisinin yasama erkinde toplandığı hükümet sistemidir (Odyakmaz vd. 2008: 306). Meclis hükümeti sistemi demokrasinin uygulanabilmesine olanak veren rejimlerden ilkidir (Buran, 2009: 76). Parlamenter sistem, temsili yönetim sistemidir ve ülke yönetimi kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği yasama, yürütme ve yargı organları arasında paylaştırılmıştır. Bu yönetim sistemine parlamenter sistem denmesinin nedeni hükümetlerin meclislerden çıkmalarıdır. Parlamenter sistemlerde halk milletvekillerini doğrudan, yürütmeyi ve onun başını ise dolaylı olarak seçmektedir. Halk milletvekillerini seçerken ayrıca hangi partiye oy vereceğine de karar vermekte ve böylece kimin yürütmenin başına geçeceğini de etkilemiş olmaktadır (Arslan, 2001: 27-28). Parlamenter sistem yumuşak erkler ayırımına dayanmaktadır. Yürütme organı meclis tarafından belirlenmektedir.

Başkanlık sisteminde, halk yasama organı üyelerini ve hükümetin başını (başkanı) ayrı seçimlerde doğrudan seçmektedir. Başkanlık sisteminde meclis, yürütmenin başını ve bakanların tayin edilmesini etkileyemez. Güçlerin dağılımı anayasal olarak kesin bir şekilde ayrıldığından yürütmenin başı olan başkan doğrudan halk tarafından seçilmekte ve hükümet üyeleri başkan tarafından atanmaktadır (Arslan, 2001: 27-28). Bu sistemde yasama ve yürütme birbirinden kesin olarak ayrılmıştır. Yürütme halkın seçtiği başkan; yasama ise kongre tarafından yerine getirilir. Başkan, yürütme görevini tek başına elinde tutar. Hem devlet hem de hükümet başkanlığı görevini yürütür. Bu sistemde, yürütmenin yasamayı dağıtması, yasamanın da yürütmeyi düşürmesi olanağı yoktur (Odyakmaz vd. 2008: 310). Başkanlık makamının bölünmez niteliği nedeniyle yürütme gücünün tek bir kişide toplanması, kabinenin de başkanın partisinden olanlardan oluşması açısından çoğunlukçu nitelikte bir sistemdir (Karatepe, 2005: 241-242).

* *Ekonomik yapısı, siyasal kültürü, demokratikleşme çabalarının başlangıcı, halkın eğitim düzeyi hatta bulunduğu coğrafya dahi*

Yarı başkanlık sistemi, devlet başkanının doğrudan genel oyla seçildiği ve önemli siyasal yetkiler kullandığı, bunun yanında bakanlar kurulunun da parlamento önünde sorumlu olduğu hükümet sistemidir (Odyakmaz vd. 2008: 310). Bu sistemde halk cumhurbaşkanını ve milletvekillerini doğrudan seçmektedir. Başbakan meclisin çoğunluk oylarıyla seçilmesine rağmen doğrudan başkana bağlıdır. Başbakan icraatlarında hem başkanı hem de meclisi tatmin etmek zorundadır. Bu sistemde başkan, anayasal olarak güçlü konumdadır (Arslan, 2001: 27). Parlamenter sistemden farklı olarak Cumhurbaşkanının, yasama, yürütme ve yargı ile ilgili yetkileri oldukça geniştir (Buran ve Önen, 2008: 892).

Bu hükümet sistemlerinden herhangi birisinin diğerine üstün olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Karatepe (2005: 254), herhangi bir sistemin iyi işleminin, sistemin özelliklerinin iyi işletilmesi ile bağlantılı olduğunu; esas olanın bir sistemin uygulandığı ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik şartlarıyla da uyum sağlayacak özelliklere sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada ele alınmış olan Rusya Federasyonu'nda yasama, yürütme ve yargı erklerinin fonksiyonları değerlendirilirken de bu bakış açısıyla yaklaşmanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

3. RUSYA FEDERASYONU'NDA YASAMA, YÜRÜTME VE YARGI

Bu bölümde; Rusya Federasyonu'nun yasama, yürütme ve yargı organları yapısal ve işlevsel olarak ele alınarak, bu organlar arasındaki ilişkilerin uygulamaya yansımaları değerlendirilmiştir.

3.1. Rusya Federasyonu'nda Yasama

Yasama, genel olarak nesnel ve emredici hukuk kuralları koyma işlevi anlaşılmaktadır. Yasama işlevinin başında yasa yapma işlemi gelir (Gözübüyük, 2004: 187). Genel, objektif hukuki kurallar koyan fonksiyondur, o halde yasama hukukun meydana gelmesini sağlayan fonksiyondur. Devletin bu çeşit tasarrufları sadece kişileri değil, aynı zamanda kendisini de bağlar (Hazır, 2004: 23). Yasama organları tek meclisten oluşabileceği gibi iki meclisten de oluşabilmektedirler. Günümüz uygulamalarında genellikle üniter devletler tek meclise sahipken federal devletler çift meclise sahiptirler.

Parlamenter organlar toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Toplumların ve ülkelerin siyasal yapılarına göre parlamentoların yetki ve görevleri de birbirinden çok farklı olabilmektedir (Durgun, 1999: 1). Rusya Federasyonu Anayasası'nın 95. maddesinde yasama organı olan Federal Meclis'in; Federasyon Konseyi (FK) ve Devlet Duması'ndan oluşan ikili bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir (The Constitution of the Russian Federation, 1993: Article 66). Her federe devletin, Federasyon Konseyi ve Devlet Duması'nda olmak üzere iki tür temsilcisi bulunmaktadır (Aarveaara, 1999: 10).

Alt Meclis (Duma) yerleşim esasına göre 4 yıl için seçilen 450 üyeden; Üst Meclis (Fede-

ral Kurul) ise her federe birimden ikişer kişinin katılımıyla oluşmaktadır. Mevcut seçim sistemine göre 18 yaşından büyük herkesin seçme hakkı vardır. Duma meclisi üyelerinin yarısı parti listelerinden, yarısı da basit çoğunluk oyuyla seçilir (The Constitution of the Russian Federation, 1993).

21 yaşına ulaşmış ve seçimlere katılma hakkına sahip her Rusya Federasyonu vatandaşı Duma'ya milletvekili seçilebilir. Bir kişi aynı anda Fedasyon Konseyi üyesi ve Duma' da milletvekili olamaz. Duma milletvekili, diğer temsili devlet hakimiyet organlarında ve yerel yönetimlerde görev alamaz. Duma milletvekilleri devamlı şekilde çalışırlar. Duma milletvekilleri devlet memuriyetinde bulunamaz, öğretim, bilimsel ve diğer yaratıcı faaliyetler dışında her hangi bir ücretli faaliyetle uğraşamaz (The Constitution of the Russian Federation, 1993: Article, 97).

Üyelerin 225'i ortalama 500'er bin seçmenin bulunduğu 225 seçim bölgesinden çoğunluk esasına göre, diğer yarısı ise parti ve blokların aldıkları oy oranına göre nisbi temsil sistemiyle seçilmektedir. Duma'daki milletvekillerinin yarısı için seçimler nisbi temsil sistemi ile parti listelerinden yapılırken, diğer yarısı için tek adaylı bölgelerde çoğunluk sistemi ile yapıldığından, partilerin seçimlerde aldıkları oy yüzdeleri meclisteki sandalye sayısına aynen yansımamaktadır (www.rusyadayiz.biz).

Rusya Federasyonu Anayasası'nın 103. maddesinde Duma'nın yetkileri belirtilmiştir (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 103):

- Rusya Federasyonu Hükümet Başkanının atanması için Cumhurbaşkanına onay vermek,
- Hükümete güvenoyu vermek,
- Merkez Bankası Başkanı'nı göreve atama ve görevden alma,
- Sayıştay Başkanı'nı ve üyelerinin yarısını göreve atama ve görevden alma,
- Federal anayasal kanun doğrultusunda faaliyet gösteren İnsan Hakları Yetkilisi'ni göreve atamak ve görevden almak,
- Genel af ilan etmek,
- Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevinden uzaklaştırılması için suçlama da bulunmak,

Rusya Federasyonu Anayasası'nda başka bir usul öngörülmemişse, Duma kararları üye tam sayısının çoğunluğunun oyu ile kabul edilir. Parlatmentonun üst meclisi niteliğindeki Federasyon Konseyi; 83 adet olan federasyon üyelerinden (Özerk Cumhuriyetler, Otonom Bölgeler v.b.) seçilen ikişer temsilcinin katılımıyla toplam 166 üyeden oluşmaktadır. Her federe birimden seçilen iki temsilcinin birisi yerel meclisten diğeri ise yerel yönetim-

den seçilmektedir. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 102. Maddesine göre Federasyon Konseyi'nin görevleri (The Constitution of the Russian Federation, 1993):

- Rusya Federasyonu federe unsurları arasındaki sınır değişikliklerinin onaylanması,
- Cumhurbaşkanının sıkıyönetim ilan edilmesine ilişkin kararnamesinin onaylanması,
- Cumhurbaşkanının olağanüstü hal ilan edilmesine ilişkin kararnamesinin onaylanması,
- Silahlı Kuvvetlerin ülke sınırları dışında kullanılmasına izin verilmesi,
- Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin belirlenmesi,
- Cumhurbaşkanının görevinden uzaklaştırılması,
- Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme ve Yüksek Hakem Mahkemesi hakimlerinin göreve atanması,
- Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın göreve atanması ve görevden alınması,
- Sayıştay Başkan ve üyelerinin yarısının göreve atanması ve görevden alınması olarak belirtilmiştir.

Rusya Federasyonu Anayasası'yla başka bir usul öngörülmemişse, Federasyon Konseyi'nin kararları Federasyon Konseyi üye tam sayısının çoğunluk oyu ile kabul edilir.

Yasa teklif hakkı Cumhurbaşkanı'na, Federasyon Konseyi'ne, Federasyon Konseyi üyelerine, Duma milletvekillerine, Rusya Federasyonu Hükümeti'ne, Rusya Federasyonu federe unsurlarının yasama (temsili) organlarına aittir. Yasama teşebbüsü hakkı ayrıca yetki alanlarıyla ilgili konularda Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'ne, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'ne, Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi'ne aittir. Yasa tasarıları Duma'ya sunulur (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 104).

Kabul edilen federal kanun, imzalanması ve yayımlanması için beş gün içinde Cumhurbaşkanı'na sunulur. Cumhurbaşkanı on dört gün içinde federal kanunu imzalar ve yayınlar. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, federal kanunun kabul edildiği andan itibaren on dört gün içinde geri çevirirse; Duma ve Federasyon Konseyi, Rusya Federasyonu Anayasası'nda belirlenen şekilde söz konusu kanunu yeniden görüşür. İkinci görüşme sırasında federal kanun eski şekliyle Federasyon Konseyi ve Duma üye tam sayısının üçte iki oy çoğunluğuyla kabul edilirse, yedi gün içinde Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı tarafından imzalanır ve yayımlanır (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 107).

Federal Anayasa değişikliği ile ilgili kanunlar Federasyon Konseyi üye tam sayısının en az dörtte üçünün ve Duma milletvekillerinin üye tam sayısının en az üçte ikisinin oy çokluğu ile kabul edilir. Değişiklik on dört gün içinde Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı tarafından imzalanır ve yayımlanır (Rusya Federasyonu Anayasası, md. 108). Genel olarak değerlendirildiğinde çift meclisli Rusya Federasyonu yasama organında; işlev ve yetkileri açısından Duma'nın yasama özelliği ağır basan daha etkili bir meclis olduğu, Federasyon Konseyi'nin ise daha çok danışma ve temsil özelliği ağır basan bir meclis olduğu görülmektedir. Bu durum federal devletlerin çift meclis özelliğine uygundur.

3.2. Rusya Federasyonu'nda Yürütme

Rusya Federasyonu'nda yürütme fonksiyonu Cumhurbaşkanlığı ve Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından yerine getirilmektedir.

3.2.1. Cumhurbaşkanı

Rusya Federasyonu Anayasası'nın 80. maddesinde, Cumhurbaşkanı'nın Devletin başı, Anayasanın, insan ve vatandaş hak ve özgürlüklerinin güvencesi olduğu; Anayasa'da belirtildiği şekilde Rusya Federasyonu egemenliğinin, bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunması için önlemler alacağı, devlet organlarının uyumlu işleyişini ve karşılıklı işbirliğini sağlayacağı, Anayasa ve federal kanunlara uygun olarak devletin iç ve dış politikasının temel yönlerini belirleyeceği, devletin başı olarak Rusya Federasyonu'nu ülke içinde ve uluslararası ilişkilerde temsil edeceği belirtilmiştir.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, genel eşit ve doğrudan seçim hakkına dayanarak, gizli oylamayla Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından *6 yıl süre* ile seçilir. 35 yaşını doldurmuş, Rusya Federasyonunda en az 10 yıl daimi ikamet eden, Rusya Federasyonu vatandaşları Cumhurbaşkanı seçilme hakkına sahiptirler. Aynı kişi, arka arkaya iki dönemden fazla Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı görevinde bulunamaz (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 81). İki dönem Cumhurbaşkanlığı yaptıktan sonra bir dönem ara verip tekrar seçilmesinin önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. İki dönem üst üste Cumhurbaşkanlığı yapmış olan Putin, bir dönem ara verdikten sonra (bu dönemde de başbakan olarak görev yapmıştır) 2012 seçimlerinde tekrar Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Cumhurbaşkanının görevleri Rusya Federasyonu Anayasası'nın 83-90. maddeleri arasında sayılmıştır. Bu görevler; Duma'nın onayıyla Hükümet Başkanı'nı göreve atamak, hükümetin oturumlarına başkanlık yapmak, Hükümet Başkanı'nın istifasıyla ilgili karar almak, Merkez Bankası Başkanı'nı Duma'ya önermek, Hükümet Başkanı'nın teklifiyle Hükümet Başkanı'nın yardımcılarını, federal bakanları göreve atamak ve görevden almak, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Yüksek Hakem Mahkemesi hakimlerinin adaylıklarını, ayrıca Rusya Federasyonu Başsavcısının adaylığını Federasyon Konseyine önermek; diğer federal mahkemelerin hakimlerini göreve atamak, Güvenlik Konseyini kurmak ve yönetmek, Silahlı Kuvvetlerin yüksek komuta heyetini göreve atamak

ve görevden almak, yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlardaki temsilcileri göreve atamak ve geri çağırarak, anayasada öngörülen durum ve şartlarda Duma'yı feshetmek, Duma'ya kanun tasarıları sunmak, federal kanunları imzalamak ve yayımlamak, federe devlet düzenlemelerinin Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlarına aykırı olduğunda durdurmak, dış politikayı yönetmek ve uluslararası antlaşmaları imzalamak, gerekli şartlar oluştuğunda Duma'ya ve Federasyon Konseyi'ne bilgi sunarak sıkı yönetim ve olağanüstü hale karar vermek, gerek görmesi halinde suçluları affetmek, federasyon genelinde bağlayıcı olan kararname çıkarıp ve emirler vermek, görev ve yetkilerinden bazılarıdır.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı dokunulmazlık hakkına sahiptir. Cumhurbaşkanı'nın kendi görevlerini yerine getiremediği tüm durumlarda, bu görevler Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı tarafından yerine getirilir. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığı görevlerini vekaleten yerine getiren kişi, Devlet Duması'nı feshetme, referandum belirleme, ayrıca Rusya Federasyonu Anayasası'na ilave ve değişiklikler yapılmasını teklif etme hakkına sahip değildir (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 81).

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, sadece Duma tarafından ileri sürülen devlete ihanet veya diğer ağır suç işlemesi konusundaki ithama dayanarak ve Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın eylemlerinde suç unsurlarının varlığına ilişkin Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin görüşü üzerine ve itham usullerine uyulduğuna ilişkin Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin görüşüne dayanarak, Federasyon Konseyince görevinden uzaklaştırılabilir. İthamın ileri sürüldüğüne ilişkin Duma kararı ve Federasyon Konseyi'nin Cumhurbaşkanı'nı görevden alma kararı, Duma milletvekillerinin en az üçte birinin teşebbüsü ve Duma tarafından oluşturulan özel komisyonun görüşü doğrultusunda, her kamaranın üye tam sayısının üçte iki oyu ile kabul edilir. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanının görevden alınmasına ilişkin Federasyon Konseyinin kararı, Duma tarafından Devlet Başkanı'na karşı ithamın ileri sürüldüğü andan itibaren en geç üç ay içinde kabul edilmelidir. Bu süre içinde Federasyon Konseyi'nin kararı kabul edilmez ise Devlet Başkanı'na karşı ileri sürülmüş itham reddedilmiş sayılır (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 93).

3.2.2. Rusya Federasyonu Hükümeti

Rusya Federasyonu Hükümeti, Rusya Federasyonu hükümet başkanı, Rusya Federasyonu hükümeti başkanı yardımcıları ve federal bakanlardan oluşmaktadır (Rusya Federasyonu Anayasası, md. 110). Rusya Federasyonu Hükümeti'nde Atom Enerjisi, İçişleri, Sivil Savunma ve Acil Durumlar, Haksız Rekabeti Önleme (Antimonopoly), Maliye, Dışişleri, Kültür ve Doğal Kaynaklar, İletişim, Ulaştırma, Mülkiyet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Enerji ve Adalet olmak üzere 14 bakanlık bulunmaktadır (RF Federal Ministries).

Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı, Duma'nın onayıyla Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Hükümet Başkanı'nın adaylığına ilişkin teklif yeni seçilen cumhurbaşkanının göreve başlamasından veya Hükümetin istifasından sonra en geç iki hafta içinde yahut

Duma tarafından adaylığının geri çevrilmesinden sonraki bir hafta içinde gündeme alınır. Duma, cumhurbaşkanınca önerilen kişinin adaylığını, bu konudaki teklifin gündeme alınmasından sonraki bir hafta içine görüşür. Cumhurbaşkanınca önerilen adayın Duma tarafından üç kez geri çevrilmesi durumunda, Cumhurbaşkanı, Hükümet Başkanı'nı göreve atar, Duma'yı fesheder ve yeni seçimlerin yapılmasına karar verir (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 111).

Bakanlıklar ve başbakan yardımcılıkları için Cumhurbaşkanı tarafından atanmış olan başbakan bir haftalık süre içinde Cumhurbaşkanına teklifte bulunur. Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı; yasalara uygun olarak, Rusya Federasyonu Hükümet faaliyetlerinin temel yönlerini belirler ve çalışmasını organize eder. Rusya Federasyonu Hükümeti; federal bütçeyi hazırlar ve Duma'ya sunarak uygulanmasını sağlar; Rusya'da tek bir maliye, kredi ve para politikasının gerçekleşmesini yönlendirir; tüm ülkede kültür, bilim, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, ekoloji alanlarında tek bir devlet politikasının yürütülmesini sağlar; ülke savunması, devlet güvenliği, dış politikanın yürütülmesi yönünde önlemler alır; vatandaşların hak ve özgürlüklerinin korunması, mülkiyetin ve kamu düzeninin korunması, suçlulukla mücadele için gerekli önlemleri alır. Hükümetin karar ve emirleri Rusya Federasyonu'nda bağlayıcıdır. Hükümetin karar ve emirleri Anayasaya, federal kanunlara ve Cumhurbaşkanı kararnamelerine aykırı olduğu durumlarda Cumhurbaşkanı tarafından iptal edilir (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 112-115).

Rusya Federasyonu Hükümeti, yeni seçilmiş Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'na kendi yetkilerini iade eder. Hükümetin istifası Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilir veya reddedilir. Hükümetin istifası konusunda karar verme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Duma üye tam sayısının salt çoğunluğu ile hükümete güvensizlik oyu verebilir. Duma tarafından hükümete güvensizlik oyu verilmesi durumunda, istifanın geçerli olması Cumhurbaşkanının onayına bağlıdır. Karardan itibaren 3 ay içerisinde Duma tekrar güvensizlik oyu verirse, cumhurbaşkanı hükümetin istifasını kabul eder veya Duma'yı fesheder. Hükümet kendiliğinden Duma'dan güvenoyu isteyebilir. Duma güvenoyu vermezse, cumhurbaşkanı yedi gün içinde hükümetin istifası veya Dumanın feshi ve yeni seçimlerin yapılması konusunda karar alabilir. Hükümetin istifası veya yetkilerini iade etmesi durumunda Cumhurbaşkanının görevlendirmesiyle yeni Hükümet oluşmasına kadar eski hükümet görevine devam eder (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 116-117). Yasama meclisi içerisinde çıkmış olan hükümetin, usulde paralellik ilkesi gereği, yasama organı tarafından görevden alınamaması, bu konuda nihai karar verme yetkisinin cumhurbaşkanında olması, demokratik ilkelerle bağdaşmamaktadır.

Tarihsel olarak başbakan, cumhurbaşkanına bağımlı gibi çalışır ancak; Putin'in başbakan olmasıyla ikili bir yapı oluşmuştur (Darlington, 2008, 2). Burada Putin'in Rusya Federasyonu'ndaki karizması ön plana çıkmaktadır. 2000 yılında ilk kez Cumhurbaşkanı seçilen Putin 2004 yılında ikinci kez seçilmiş ve anayasa gereği üçüncü dönem seçime katılma olanağı bulunmadığı için, 2008-2012 yılları arasında Başbakan olarak görev yapmıştır. Başbakanlık yıllarında ülkenin lideri konumunu sürdürmüş, devlet kurumları da

Medvedev'e emanetçi gözüyle baktıklarından esas talimatları Putin'den almaya devam etmişlerdir. 2000 yılından bu yana Putin tartışmasız Rusya'nın tek lideridir.

3.3. Rusya Federasyonu'nda Yargı

İşlevsel açıdan yargı, hukuksal uyumsuzlukları ve hukuka aykırılık savlarını karara bağlayan devlet işlevidir. Yapısal açıdan ise yargı, devletin üç temel erkenden biridir (Odyakmaz vd. 2008, 219). Rusya Federasyonu'nda yargı yetkisi mahkemelerce kullanılır. Yargı yetkisi anayasal, sivil, idari ve cezai yargı işlemleriyle gerçekleştirilir. Olağanüstü mahkemelerin kurulmasına izin verilmez (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 118).

Rusya Federasyonu'nda yargı yerleri arasında en kapsamlı olan Anayasa yargısıdır. Anayasa Mahkemesi üyeleri, devlet başkanının önerisi üzerine, Federasyon Meclisi tarafından atanır (Gözübüyük, 2003, 56). 25 yaşına ulaşmış, hukuk alanında yüksek öğrenim görmüş ve hukuk alanında en az beş yıl deneyime sahip Rusya Federasyonu vatandaşları hakim olabilirler. Federal kanunla Rusya Federasyonu hakimlerinde aranan ilave özellikler belirlenebilir. Hakimler bağımsızdırlar ve sadece Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlara tabidirler. Hakimlerin yetkileri federal kanunla belirlenen usul ve esaslar dışında sona erdirilemez veya durdurulamaz. Hakimlerin dokunulmazlıkları vardır. Hakimler hakkında federal kanunla belirlenen şekil dışında ceza kovuşturulması yapılamaz (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 119-122).

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi 19 hakimden oluşur. Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi; Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın, Federasyon Konseyi'nin, Devlet Duması'nın, Federasyon Konseyi üyelerinin veya Duma milletvekillerinin beşte birinin, Rusya Federasyonu Hükümeti'nin, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi ve Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi'nin, Rusya Federasyonu federe unsurlarının yasama ve yürütme organlarının başvurusu üzerine, federal kanunların ve diğer bir takım düzenlemelerin Rusya Federasyonu Anayasası'na uygunluğu konusundaki davaları çözer (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 125):

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi medeni, cezai, idari ve diğer davalara ilişkin ve genel mahkemeler üzerinde üst yargı organı olup, federal kanunla öngörülen usulde onların faaliyeti hakkında yargı denetimini gerçekleştirir ve mahkeme pratiğine ilişkin açıklamalar yapar (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 126). Mevcut Anayasa Mahkemesi'nin 19 üyesinden 10'u hukuk profesörü, 1'i hukuk doçentidir. Bir üye hukuk doktoru, diğer üyelerin tamamı nitelikli hukukçu unvanını almış ve doktora yapmakta olan (kandidat of juridical science) hakimlerdir. Rusya Anayasa Mahkemesi kurumsal olarak dünyanın en büyük Anayasa Mahkemesidir. Mahkemede çalışan personel sayısı 295 olup, bunlardan 119'u yüksek eğitim almıştır. Her üyenin iki yardımcısı bulunmaktadır. Bunlardan birisi sekreterlik görevini yürütmektedir. Diğeri ise üyenin isteği üzerine hukukçulardan seçilmektedir. Genel Sekreterliğe bağlı olarak beş danışman

çalışmaktadır (Başlar, 2010: 3).

Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme ve Yüksek Hakem Mahkemesi hakimleri, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın önerisiyle Federasyon Konseyi tarafından atanır. Diğer federal mahkemelerin hakimleri, federal kanunla belirlenmiş şekilde Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Rusya Federasyonu Savcılığı, alt kademe savcılarının üst kademe savcılarına ve Rusya Federasyonu Başsavcısı'na tabi olduğu merkezleştirilmiş tek sistemden oluşur. Rusya Federasyonu Başsavcısı cumhurbaşkanının önerisiyle Federasyon Konseyi tarafından göreve atanır ve görevden alınır. Rusya Federasyonu federe unsurlarının savcıları, federe unsurların onayıyla Rusya Federasyonu Başsavcısı tarafından atanır (The Constitution of the Russian Federation, 1993, Article: 128).

4. RUSYA FEDERASYONU'NDA YÜRÜTMENİN KONUMU

Yürütme organının yasama ve yargı erkleriyle ilişkileri bir siyasal rejimin adlandırılmasının dayanak noktasını teşkil etmektedir. Bu nedenle çalışmada Rusya Federasyonu'nda yürütmenin konumunun bağımsız bir bölüm olarak ele alınarak açıklanması uygun görülmüştür

Rusya Federasyonu'nda yürütme Cumhurbaşkanlığı ve Rusya Federasyonu Hükümeti'nden oluşmaktadır. Ancak buradaki Cumhurbaşkanı, parlamenter sistemlerdeki sembolik yetkilerle donatılmak yerine, başkanlık sistemindeki başkana denk yetkilere, hatta daha da fazlasına sahiptir. Bu yetkileri tekrar hatırlayacak olursak; Duma'nın onayıyla Hükümet Başkanı'nı göreve atamak, hükümetin oturumlarına başkanlık yapmak, Hükümet Başkanı'nın istifasıyla ilgili karar almak, Merkez Bankası Başkanı'nı Duma'ya önermek, Hükümet Başkanı'nın teklifiyle Hükümet Başkanı'nın yardımcılarını, federal bakanları göreve atamak ve görevden almak, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Yüksek Hakem Mahkemesi hâkimlerinin adaylıklarını, ayrıca Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın adaylığını Federasyon Konseyine önermek; diğer federal mahkemelerin hâkimlerini göreve atamak, Güvenlik Konseyi'ni kurmak ve yönetmek, silahlı kuvvetlerin yüksek komuta heyetini göreve atamak ve görevden almak, yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlardaki temsilcileri göreve atamak ve geri çağırmak, Anayasada öngörülen durum ve şartlarda Duma'yı feshetmek, Duma'ya kanun tasarıları sunmak, federal kanunları imzalamak ve yayımlamak, federe devlet düzenlemelerinin Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlarına aykırı olduğunda durdurmak, dış politikayı yönetmek ve uluslararası antlaşmaları imzalamak, gerekli şartlar oluştuğunda Duma'ya ve Federasyon Konseyi'ne bilgi sunarak sıkıyönetime ve olağanüstü hale karar vermek, gerek görmesi halinde suçluları affetmek, federasyon genelinde bağlayıcı olan kararname çıkarıp ve emirler vermek gibi oldukça geniş görev ve sorumluluklardan oluşmaktadır.

Cumhurbaşkanı iç ve dış meselelerde üstün yetkilere sahiptir. Bazı durumlarda hüküme-

te tanınan yetkiler cumhurbaşkanına da tanınmıştır. Federal düzeyde güçlü yetkileri onu üstün kılmaktadır. Yüksek idari görev ve yargı organlarına atama yapabilmekte ve bu görevlileri görevden alabilmektedir (Arrevaara, 1999: 13-14). İlgili bölümde de açıklandığı üzere yürütmenin bir kolu olan hükümet (Başbakan ve Bakanlar), adeta cumhurbaşkanının memuru konumundadır. Duma'da çoğunluğu elinde bulunduran parti üyeleri arasından atanan Başbakan, Cumhurbaşkanı'nın da aynı partinin birinci kişisi olduğu düşünüldüğünde, adeta bakanların müdürü konumundadır. Yani siyasi bir güce sahip olduğu söylenemez. Bu nedenle burada yürütmenin konumunu incelerken aslında cumhurbaşkanının konumu incelenecektir.

Ayrıca Anayasaya göre, Cumhurbaşkanı'nca önerilen adayın Duma tarafından üç kez geri çevrilmesi durumunda, cumhurbaşkanı, hükümet başkanını göreve atar, Duma'yı fesheder ve yeni seçimlerin yapılmasına karar verir. Bu durum cumhurbaşkanının istemediği birisinin, yasama organı büyük bir çoğunlukla istese bile, başbakan olamayacağı anlamına gelmektedir.

Cumhurbaşkanı yasama organlarına göre de üstün bir konumdadır. Salt çoğunlukla kabul edilmiş olan kanunların Cumhurbaşkanı'nca reddi durumunda her iki meclisin de nitelikli çoğunluğu aranmaktadır. Anayasa değişikliği ile ilgili kanunlar ise Federasyon Konseyi üye tam sayısının en az dörtte üçünün ve Duma milletvekillerinin üye tam sayısının en az üçte ikisinin oy çokluğu ile kabul edilmiş sayılmaktadır. Anayasa değişikliklerinde federe devlet temsilcilerinden oluşan Federasyon Konseyi'nin nitelikli çoğunluğu benimsenmiştir. Buradan Anayasa değişikliklerinde bir konsensüs sağlanmasına çaba gösterildiği anlaşılmaktadır.

Putin, "Bizim Rusya'da sadece bir takım zararsız futbol oynamaktadır, o takımda parlamenterlerdir" (Berşinskiy, 2011: 20) sözüyle ülkedeki parlamentonun işlevini aslında çok güzel özetlemiştir. Zararsız demekle yasama organının her istenileni yaptığını, kendi icraatlarına karşı herhangi bir muhalefette bulunulmadığını ve bu durumun memnuniyet verici olduğunu ifade etmektedir.

Yürütmenin içerisinde cumhurbaşkanı güçlü konumdadır. Devletin iç ve dış politikasının belirlenmesi ve ülkeyi temsil görevi Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. İki dönem üst üste seçilen kişinin üçüncü kez Cumhurbaşkanı seçilmesi anayasal olarak mümkün değildir. Ancak bir dönem ara verip tekrar seçilmesinin önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. İki dönem üst üste Cumhurbaşkanlığı yapmış olan Putin, bir dönem ara verdikten sonra tekrar Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Rusya Federasyonu'nda yargı yetkisi anayasal, sivil, idari ve cezai yargı işlemleri olmak üzere sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Federe devlet hukuki metinlerinin federal anayasaya ve kanunlara aykırı olamayacağı anayasal güvence altına alınmıştır. Yüksek yargı organı mensuplarının atanması Cumhurbaşkanı'nın tekelindedir. Yargıya göre konumuna baktığımızda yine üstünlüğü söz konusu olmaktadır. Örneğin yüksek yargı mensuplarının neredeyse tamamını önermektedir. Duma ve FK'deki gücü de göz önüne alındığında,

Cumhurbaşkanının önerdiği bir kişinin atanamaması pek mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla zimni de olsa yargı organlarına göre üstün bir konumda olduğunu söyleyebiliriz.

Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı, Duma'nın onayıyla Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Hükümetin görevleri daha çok ekonomik, sosyal ve kültürel içeriklidir. Hükümetin karar ve emirleri Rusya Federasyonu'nda bağlayıcıdır. Hükümetin karar ve emirlerinin Anayasa'ya, federal kanunlara ve cumhurbaşkanı kararnamelerine aykırı olduğu durumlarda Cumhurbaşkanı tarafından iptal edilebilmektedir. Bu durum Cumhurbaşkanı, hükümet karşısında güçlü konuma getirmektedir. Duma tarafından hükümete güvensizlik oyu verilmesi durumunda istifanın geçerli olması Cumhurbaşkanı'nın onayına bağlıdır. Yasama Meclisi içerisinde çıkmış olan hükümetin, usulde paralellik ilkesi gereği, yasama organı tarafından görevden alınamaması, bu konuda nihai karar verme yetkisinin Cumhurbaşkanı'nda olması işin doğasıyla bağdaşmamaktadır.

Sonuç olarak, Rusya Federasyonu'nda Cumhurbaşkanı hem anayasal olarak üstün konumu hem de sistemin onun etrafında şekilleniyor olması dolayısıyla yasama ve yargıya göre daha üstün konumdadır. Yürütmenin diğer ayağı olan hükümet ise tamamen Cumhurbaşkanı'nın etkisi altında bulunduğundan, yürütmenin başka bir ayağı olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. Yukarıda belirtilmiş olan yasal metinlerdeki üstünlüğün yanı sıra Rus siyasi geleneğinden kaynaklanan bir üstünlük de söz konusudur. Ayrıca Putin'in ülkenin zor koşullar yaşadığı bir dönemde iktidara gelerek karizmatik kişiliği ile halka güven telkin etmesi, kendisine ve cumhurbaşkanlığı makamına ayrı bir güç kazandırmış, halk ona sevgilerinin ifadesi olarak "Çar" lakabını vermiş ve icraatlarını desteklemiştir. Böyle bir lider karşısında demokratik geleneğin tam olarak yerleşmediği kurumların bağımsız hareket etmeleri beklenmemelidir. Yasama ve yargı gibi bağımsız karar almaları gereken organlar bile liderin etkisinden kurtulamamaktadırlar.

5. RUSYA FEDERASYONU'NUN SİYASAL REJİMİNİN ADLANDIRILMASI

Bir ülkenin siyasal rejimi tarihi, ekonomisi, halkının sosyolojik ve psikolojik durumu gibi birçok nedenle yakından ilişkilidir. Rusya Federasyonu'nun siyasal rejiminin yapısal ve işlevsel özellikleri de benzer birçok nedene bağlı olarak şekillenmektedir. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere; bir siyasal rejimin başarısı isminden çok iyi işlemesine, yani genellikle ülkenin koşullarıyla uyuşmasına bağlıdır. Örneğin hangi isimle adlandırılırsa adlandırılısın uygulanan bir rejimin demokratik ve çağdaş bir rejim şeklinde işleyebilmesi; siyasal kültürünün yerleşmiş bir uzlaşma geleneğini ve karşılıklı saygıyı içermesine bağlıdır. Benzer biçimde, her düzenleme, sanayileşmiş ve ekonomik yönden gelişimini tamamlamış bir toplumla, ekonomik bir krizin yaşanmakta olduğu bir toplumda farklı uygulamalara sahne olacaktır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte kurulan ülkelerin

hemen hepsinde, eski sistemden tamamen bir kopuş ve yeni siyasi sistem arayışları ortaya çıkmıştır. SSCB'nin merkez ülkesi ve siyasi mirasçısı Rusya Federasyonu'nda çağdaşlaşma yolunda çeşitli yenilikler yapılmıştır. Bu demokratikleşme ve yenilik hareketinin 1985'te Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle başlayıp, Yeltsin'le devam ettiği ise konunun ilgilerince genel kabul görmektedir.

Fakat Rusya Federasyonu'nun, yeniliklere karşın, gerçek bir demokratik yönetimin gereklerini yerine getirmekten hala uzak olduğu görülmektedir. Ülkedeki siyasi sistem henüz geçiş aşamasındadır(*). İktidar dağılımı ve devlet ile toplum (sivil toplum örgütleri ve kamuoyu) ilişkileri bakımından, ülkenin siyasi sistemi, otoriter-plüralist biçimdedir. Bu sistemde bütün yetki bir merkezde, Cumhurbaşkanı ve onun ekibinin elinde toplanır. Bu merkezin altında ise hükümetin yasama organlarına bırakılır. Sistemdeki plüralizm ise devlette iktidarın paylaşılmasında, çok partililik, bazı yasama ve yürütme yetkilerinin merkezden federe birimlere verilmesinde görülmektedir. Ülkede karar verme, küçük bir kısma bırakılmıştır. Bunlar, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanlığı idare kurulu başkanı, başbakan ve onların resmi ve resmi olmayan yakın çevresidir. Bu durumun, Rusya Federasyonu devlet sistemine oligarşik yön verdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca, Rus siyasi sisteminde otoriterlik belirtileri de mevcuttur. Otoriter sistem, totaliter sistem ve demokrasi arasında yer almaktadır. Söz konusu olan rejimde, resmi ideolojinin baskın olmasıyla birlikte, hükümetin ideolojisine ters düşmeyecek başka ideolojilere de yaşama hakkı tanınmıştır. Ekonomide, devlet sektörü ile özel sektör bir arada hüküm sürmektedir.

Halkın siyasi hayata katılması sınırlıdır. Halk siyasi yönün oluşmasına katkıda bulunmamaktadır. Yönetici grup, iktidarını halk tarafından kontrol edilmeden sürdürür. Otoriter rejimde kamuoyu, totaliter rejime göre biraz daha serbesttir. Kamu hayatının devlet tarafından yönetimi baskıcı değildir. Toplumun manevi tercihinde sert kontrol yoktur, muhalefet partisi sınırlı şekilde hareket etmesi şartıyla hayat hakkına sahip olur. Bunlardan başka, çeşitli özel kuruluşlar faaliyet gösterebilir. Çarlık dönemi Rusya'sında siyasi iktidar Çar'ın elinde idi. Bu dönem geleneksel tipteki otoriter rejim olarak algılanır. Sovyet toplumundaki siyasi rejimi üçe ayırmak mümkündür. Birincisi 1917-1920 yılları arasındaki dönemde otoriter diktatör rejim, yani proletarya diktatörlüğü; ikinci dönem 1920-1950 arasındaki Stalin'in şahsi iktidarı, sol totaliter rejim; üçüncü dönem ise 1950 ile 1991 yılları arasındaki sürede hükümetin otoriter rejime geçmeye başladığı dönemdir (Hekimoğlu, 2007: 90-91).

Sovyetler Birliğinin benimsemiş olduğu Meclis Hükümeti Sistemi'nden mümkün oldukça uzaklaşmaya çalışan Rusya'da, 1991-1993 döneminde başkanlık sistemini getiren bazı anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Fakat, kuvvetlerin sert ayrılığını gerektiren bu sistemde çifte meşruluk sorunu ortaya çıkınca, ülke önce "kanunlar savaşı" ve daha sonrada

* *Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan ülkelerin, sosyalist bir ekonomiden liberal ekonomiye dönüşüm sürecinde olan ekonomileri geçiş ekonomileri olarak adlandırılmaktadır.*

sıcak çatışmaya kadar varan siyasal krizle karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu çatışmanın galibi ise cumhurbaşkanı olmuştur (Shukurov, 2003: 9). Yapısal ve işlevsel olarak yasama, yürütme ve yargı erkleri incelendiğinde, Cumhurbaşkanının sistemin çekirdeği olduğu anlaşılmaktadır.

Parlamente demokrasilerde hükümet parlamento tarafından güvenoyu almak zorunda olup, ona karşı sorumlu ve hesap vermek durumundadır. Bu sistemde genellikle hükümeti parlamentoda çoğunluğu oluşturan siyasi parti veya partiler arası koalisyonlar oluşturur. Parlamento demokratik rejimlerde yasama organı olan parlamento sadece yürütme organı olan hükümetin oluşmasında başrolü oynamaz. Meclis aynı zamanda devlet başkanını da yani cumhurbaşkanını da seçer. Kısaca parlamente demokratik hükümet biçiminde yasama organı olan meclis esastır, temeldir, yürütmeyi belirleyen ve denetleyen odur. Meclis (parlamento) bu sistemin kalbidir. Başkanlık sisteminin en karakteristik özelliği hükümetin meclisten, yani parlamentodan bağımsız olmasıdır. Yani başkanlık sisteminde meclis ne hükümete güvenoyu vermek durumundadır ne de meclis güvenoyu ile hükümeti düşürebilir. Bu sistemde aynı zamanda hükümet başkanı yani başbakan olan devlet başkanı doğrudan halk tarafından seçilir. Devlet başkanı hükümeti kurar. Çoğu zaman hükümet üyeleri olan bakanlar, meclis dışıdır. Bazı olağanüstü durumlarda hükümet, mecliste çoğunluğu oluşturan siyasi partilerin, yani siyasi iradenin aksine oluşabilir. Yarı başkanlık, başkanlık sistemi ile Parlamento demokrasinin bir çeşit karışımıdır. Başkanlık sisteminde doğrudan halk tarafından seçilen devlet başkanı, parlamentodaki partilerin çoğunluğuna bakmaksızın hükümet kurup yürütmeyi tekeline alırken, yarı başkanlık sisteminde hükümeti halk tarafından seçilen başkan değil, parlamento kurup iş başına getirir ve onu denetler. Kısaca tam başkanlık sisteminde devlet başkanı ile başbakan tek bir kişi iken, yarı başkanlık sisteminde bu iki makam ayrı ayrı siyasetçinin elindedir (Çağırıcı, 2012). RF siyasal sistemi bu açıklanan siyasal sistemlerden hiçbirisiyle birebir örtüşmemektedir aslında, başkanlık ve yarıbaşkanlık sistemlerinden her ikisinden de birtakım özelliklerini bünyesinde barındırmasına karşın şahsına münhasır özelliklere sahiptir. RF sistemi şekil olarak(*) yarı başkanlık modeline benzese de, cumhurbaşkanının sahip olduğu görev ve yetkiler açısından bakıldığında başkanlık sistemini çağrıştırmaktadır. Bazı yazarlar bu siyasal sistemi yarı başkanlık ile başkanlık arasında bir yere oturturken bazıları da güçlü başkanlık olarak adlandırmaktadırlar.

Kagarlitski (2008, 198), 1993 yılından sonra Rusya'daki politik sistemi (Kazakistan'da, Belarus'ta ya da Gürcistan'da olduğu gibi) güçlü başkanlık iktidarının biçimlendiğini, Rusya'nın biçimsel olarak Batı'nın başkanlıkla yönetilen ülkeleriyle aynı sraya girmiş olmakla birlikte, pratikte gelişmiş kapitalist ülkelerde bir benzeri olmayan çok özgül bir olgu gözlemlendiğini belirtmekte; Mikail (2007: 13) ise, Rusya Federasyonu'nda görev

* Rusya Federasyonu'nda Cumhurbaşkanının seçiminde meclisin bir görevi bulunmayıp, Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Hükümet ise meclis (Duma) içerisinde çıkarılmaktadır.

ve yetkileri itibarıyla Fransa'dan çok ABD'dekine benzeyen ve fiilen hem yasamanın hem yürütmenin üstünde yer alan bir Başkanlık Sisteminin bulunmakta olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Nichol' de (2012: 7) Rusya Federasyonu Anayasası'nın Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve Almanya sistemlerinin kombinasyonundan oluştuğunu; fakat Rus sisteminin daha güçlü bir başkanlık öngörmekte olduğunu, bu sistemlerden ayırdedici en belirgin özelliğinin ise başkanın yasama organını fesih ederek seçime gidebilmesi olduğunu, bu sistemde başbakan ve hükümetin yasama organından ziyade başkana hesap vermek zorunda olduğunu ifade etmektedir.

Bu gün için Rus rejimi, yasal normların ve anayasal kuralların geniş çapta göz ardı edilmesiyle, iktidarı paylaşan kurumların ve denetleme mekanizmalarının yokluğu ile ve siyasi karar alma sisteminin şeffaf ve güvenilir olmaması ile daha da kötüleşmiş bir başkanlık sistemidir. Seçim sistemindeki kusurlar, basın özgürlüğünde giderek artan kısıtlamalar, başkanlığın yürütme yetkisinin anayasal sınırları aşma tehdidi, keyfi kurallar, vatandaşların hak ve özgürlüklerinde artan ihlaller bütün bunların hepsi Rusya'nın liberal olmayan bir demokrasi olmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, mali ve sanayi holdinglerin devlet kurumlarını özel iş menfaatleri için kullanması artarken pek çok devlet kuruluşunun etkinliği, nüfuzu ve siyasi kapasitesi çok azalmıştır (Mangott, 2001: 66).

Rusya Federasyonu'nda görev ve yetkileri itibarıyla Fransa'dan çok ABD'dekine benzeyen ve fiilen hem yasamanın hem yürütmenin üzerinde yer alan bir başkanlık sistemi bulunmaktadır (Çelebi, 2013: 2). Tamaş Kraus "Rusya'daki başkanlık sisteminin her türlü "kurumsal benzerliğine ve aynılığına" rağmen Amerika'daki ya da Fransa'daki başkanlık sistemleriyle karıştırılmaması gerektiğini vurgulayarak, bu sistem kesinlikle başka bir sosyal temele, başka bir sosyal fonksiyona ve psikolojiye oturmaktadır", diye yazmaktadır. "Doğal olarak, Rusya'daki başkanlık sistemi özel bir otoriter rejim olup, Yeltsin, Reagan ya da Thatcher'dan çok Pinochet'ye yakın durmaktadır. Aynı zamanda burjuva demokrasinin, politik diktatörlüğün ve otokrasinin belli öğelerinin tamamen kendine özgü bir karışımı olduğu için yeni bir tarihi olgudan bahsediyoruz. Bu karışımın daha sonraları rejimlerini değiştirmiş ülkelerin o andaki ve gelecekteki gelişimleri için bir tarihsel özgünlüğü de işte burada yatmaktadır (Kagarlitski, 2008: 199). Sonuç olarak: Rusya Federasyonu'ndaki siyasal sistemin görev ve yetkileri itibarıyla hem Fransız yarı başkanlık hem de ABD başkanlık rejimlerinden izler taşıdığını; ancak uygulanma itibarıyla yasama ve yürütmenin üzerinde yer alan bir "Başkanlık Sistemi"nin (güçlendirilmiş) bulunmakta olduğunu söyleyebiliriz.

6. SONUÇ

Sovyetler Birliğinin benimsemiş olduğu meclis hükümeti sisteminden mümkün olduğunca uzaklaşmaya çalışan Rusya'da, 1991-1993 döneminde başkanlık sistemini getiren bazı

anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Fakat, kuvvetlerin sert ayrılığını gerektiren bu sistemde çifte meşruluk sorunu ortaya çıkınca, ülke önce “kanunlar savaşı” ve daha sonrada sıcak çatışmaya kadar varan siyasal krizle karşı karşıya kalmış, söz konusu çatışmanın galibi cumhurbaşkanı olmuştur (Shukurow, 2003: 9).

Rusya’da yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirleriyle ilişkileri incelendiğinde, cumhurbaşkanının tartışmasız üstünlüğü anlaşılmaktadır. Yürütmenin içerisinde cumhurbaşkanı güçlü konumdadır. Devletin iç ve dış politikasının belirlenmesi ve ülkeyi temsil görevi cumhurbaşkanına verilmiştir. İki dönem üst üste seçilen kişinin üçüncü kez Cumhurbaşkanı seçilmesi anayasal olarak mümkün değildir. Ancak bir dönem ara verip tekrar seçilmesinin önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. İki dönem üst üste cumhurbaşkanlığı yaptıktan sonra bir dönem başbakanlık yapan Putin, tekrar cumhurbaşkanı seçilmiştir. Rusya Federasyonu’nda yürütme cumhurbaşkanlığı ve Rusya Federasyonu Hükümeti’nden oluşmaktadır. Ancak buradaki cumhurbaşkanı, parlamenter sistemlerdeki sembolik yetkilerle donatılmak yerine, başkanlık sistemindeki başkana denk yetkilere, hatta daha da fazlasına, sahiptir. Duma’nın onayıyla hükümet başkanını göreve atamak, hükümetin oturumlarına başkanlık yapmak, hükümet başkanının istifasıyla ilgili karar almak, ve üst düzey yargı organı temsilcilerini atamak bu yetkilerden bazılarıdır. Ayrıca anayasaya göre, Cumhurbaşkanı’na önerilen adayın Duma tarafından üç kez geri çevrilmesi durumunda, cumhurbaşkanı, hükümet başkanını göreve atar, Duma’yı fesheder ve yeni seçimlerin yapılmasına karar verir. Bu durum cumhurbaşkanının istemediği birisinin, yasama organı büyük bir çoğunlukla istese bile, başbakan olamayacağı anlamına gelmektedir.

RF siyasal sistemi siyasal sistemlerden(*) hiçbirisiyle birebir örtüşmemektedir aslında, başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinden her ikisinden de birtakım özellikleri bünyesinde barındırmasına karşın, şahsına münhasır özelliklere sahiptir. RF sistemi şekil olarak yarı başkanlık modeline benzese de, cumhurbaşkanının sahip olduğu görev ve yetkiler açısından bakıldığında başkanlık sistemini çağrıştırmaktadır. Bazı yazarlar bu siyasal sistemi yarı başkanlık ile başkanlık arasında bir yere oturturken bazıları da güçlü başkanlık olarak adlandırmaktadırlar. 1993 anayasası incelendiğinde Rusya Federasyonu siyasal sisteminin Fransa’nın yarı başkanlık sistemi ile ABD’nin başkanlık sisteminin karışımı bir özellik taşıdığı görülmekle birlikte, yetkileri bağlamında ABD başkanına eşdeğer yetkilere sahiptir. Bu sistemin ayırt edici özelliği başkanın yasama organını fesih ederek seçime gidebilmesidir. Putin’in karizması ve Cumhurbaşkanı seçildiği dönemin genel özellikleri de göz önüne alındığında Rusya’daki siyasal sistemin “Güçlendirilmiş Başkanlık Sistemi” olduğunu söyleyebiliriz.

* Meclis hükümeti sistemi, parlamenter sistem, başkanlık ve yarı başkanlık sistemi.

KAYNAKÇA

- Aarvevaara, T. (1999). "Restructuring Civil Service in Russian Public Administration". [http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc / unpan003983. pdf](http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan003983.pdf), Erişim Tarihi: 17.05.2012
- Aleskerli, A. (2005). "Rusya Federasyonu Anayasası". [www.anayasa. gen.tr /rusya.htm](http://www.anayasa.gen.tr/rusya.htm); Erişim Tarihi: 07.11.2010
- Arslan, R. (2001). Siyasi Sistem Önerisi Türkiye Tipi Başkanlık Sistemi, Bursa: Vipaş Aş. Yayını, Yayın No: 56
- Atasoy, E. (2011). Demografi, Jeopolitik ve Etnoğrafya Işığında Rusya, Bursa: MKM Yayıncılık
- Başlar, K. (2010). "Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesinden İzlenimler", <http://www.anayasa.gen.tr/baslar-rusya-aym.pdf>, Erişim Tarihi: (27.05.2010)
- Berşinsky, L. (2011). Tak Gavaril Putin, O Rossii, O Politike, O Zakonox, O Sebe, O Narode, O Vselenny, Moskvo: Eksmo
- Buran, H.& Mustafa Ö. (2008). "Türk Cumhuriyetlerinde Uygulanan Hükümet Sistemlerinin Yeniden Adlandırılması Üzerine: Bu sistemler Başkanlık Sistemi mi Yoksa Yarıbaşkanlık Sistemi mi?" 6. Uluslararası Türk Dünyası Kongresi İçin Hazırlanan Bildiri, ss.890-894
- Buran, H. (2009). "Siyasal Rejim Sınıflamalarının Yeniden Gözden Geçirilmesi Üzerine", Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Y.2009, C.14, S.1, s.69-97
- Çağırıcı, M. (2012). "Başkanlık Sistemi ve Yeni Anayasa", Politika Dergisi, <http://www.politika-dergisi.com/okur-makale/baskanlik-sistemi-ve-yeni-anayasa>, Erişim Tarihi: 01.07.2013
- Çam, E. (2002). Siyaset Bilimine Giriş, İstanbul: Der Yayınları
- Çelebi, A. (2013). Rusya'nın Putin'inden; Putin'in Rusya'sına, Kültür Ocağı Vakfı Stratejik Araştırmalar Kürsüsü
- Demografiçeskiy Ejegodnik Russii, (2010). s:25,46, Moskva: Federalnaya Slujba Gasudarstvennoy Statistiki (ROCCTAT)
- Darlington, R. (2008). "A Short Guide to The Russian Political System" [www. Rogerdarlington. co.uk/Russianpoliticalsystem](http://www.Rogerdarlington.co.uk/Russianpoliticalsystem), E. Tarihi: 24.05.2013
- Durgun, Ş. (1999). Parlamenter Yapılar ve Parlamenterlerin Temsil Gücü, Ankara: Nobel Yayınları
- Gözübüyük, A. Ş. (2004). Anayasa Hukuku, 13. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi,
- Hazır, H. (2004). Anayasa Hukuku, Ankara: Alter Yayınları, 3. Bası
- Hekimoğlu, A.N. (2007). Rusya'nın Dış Politikası 1, Ankara : Vadi Yayınları
- Kagarlitsky, B. (2008). Bugünkü Rusya: Neoliberalizm, Otokrasi ve Restorasyon, Çev. Fatma-Serdar Arıkan, İstanbul: İthaki Yayınları
- Kalaycıoğlu, E. (1984). Çağdaş Siyasal Bilim-Teori-Olgü ve Süreçler, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
- Karatepe, S. (2005). "Başkanlık Sisteminin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi" Türkiye'de Siyasal Hayat, 1. Cilt, Ed: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ, İstanbul: Aktüel

Yayınları

Mangott, G. (2001). "Dizlerinin Üzerine Çöken Dev: Rusya'nın Küresel Rolü Üzerindeki Yapısal Kısıtlamalar, s;65-91 Kadim Komşumuz Yeni Rusya, Haz. Yılmaz Tezkan, Ülke Kitapları:9

Mikail, E. H. (2007). Rus Dış Politikası ve Yeni Çar Putin, IQ Yayıncılık

Nichol, J. (2012). "Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests", Congressional Research Service, www.fas.org/sgp/crs/row/RL33407.pdf Erişim: 09.07.2012

Odyakmaz, Z. vd. (2008). Anayasa Hukuku- İdare Hukuku, İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım

Onay, Y. (2002). Rusya ve Değişim, Ankara: Nobel Yayınları

RF Federal Ministries, "RF Federal Ministries", http://state.rin.ru/cgi-bin/main_e.pl?r=68, Erişim Tarihi: 27.05.2013,

The Constitution of the Russian Federation,1993,

Shukurow, T. (2003). Hükümet Sistemlerinin Çeşitli Açılardan Değerlendirilmesi ve Bu Değerlendirme Işığında 1993 Tarihli Rusya Federasyonu Anayasasının Getirdiği Hükümet Sistemi, Ankara Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Y. L. Tezi, www.acikarsiv.ankara.edu.tr,

<http://www.rusyadayiz.biz/siyasalyapi.htm>, Erişim Tarihi: 17.04.2013